

RADU GYR – ÎN ÎNCHISĂRI ÎNTRU MARTIRIU: ÎN TRE LUT I AZUR, ÎN TRE LAN I ARIP

Radu Gyr (n. 2 martie 1905 la Câmpulung Muscel - d. 29 aprilie 1975, București, pseudonimul literar al lui **Radu Demetrescu**) a fost un poet, dramaturg, eseist și gazetar român.

S-a născut la poalele Gruiului din Câmpulung, de unde și pseudonimul literar **Gyr**, prin derivație. A fost fiul actorului craiovean Coco Demetrescu. A fost membru de seamă al Mișcării Legionare, comandant legionar și ef al regiunii Oltenia. Conferențiar la Facultatea de Litere și Filosofie din București. Radu Gyr a fost autorul textului *Sfânt tinere e legionar*, imnul neoficial al Mișcării Legionare, al Imnului *Moartea și Marin* (dedicat lui Ion Moartea și Vasile Marin, legionari căzuți în luptă la Majadahonda în 1937 în timpul războiului civil din Spania împotriva forțelor republicane), al *Imnului muncitorilor legionari* și al altor lucrări dedicate Mișcării Legionare.

Laureat al mai multor premii ale Societății Scriitorilor Români și ale Academiei Române. În 1940, pe timpul guvernării legionare, a fost director general al teatrelor. **În această calitate, ia inițiativa înființării Teatrului Evreiesc “Bara eum”.**

Volume de versuri dinainte de pușcărie: *Liniți de schituri* (1924) (volumul de debut); *Plânge Strâmb-Lemne* (1927); *Cerbul de lumină* (1928); *Stele pentru leagăn* (1936); *Cununi uscate* (1938); *Corabia cu tufnici* (1939); *Poeme de război* (1942); *Balade* (1943). **Eseuri:** *Învieerea, de Tolstoi*, București, 1928; *Evoluția criticești estetice și aspectele literare contemporane*, 1937. A mai scris prefețe, conferințe, și s-au publicat postum cărți pentru copii, dar și *Ultimele poeme* (1994) și *Calendarul meu* (1996) etc.

După detenția de sub regimul lui Carol al II-lea – este închis și de Antonescu, apoi este eliberat și trimis, spre „reabilitare“, în batalioanele de la Săratea. În 1945, regimul comunist îl încadrează în „*lotul ziariților*“ și îl condamnă la 12 ani. Revine acasă, în 1956, dar după doi ani este din nou arestat și condamnat la moarte, pentru poezia *Ridic-te Gheorghe, ridic-te Ioane!* (pedeapsă comutată la 25 de ani de muncă silnic –exterminatorie...) – poem de un patetism unic, care anunță, profetic, Vremurile Martiriului Necesar (dimensiunea lui vaticinar este valabilă și funcțională și pentru timpul “democrației” masonice de azi...care aduce, se pare, semnele aceleiași “furtuni”-schimbări întru Duh – prin veac, se propagă aceeași chemare, spre revelații și lupte, pentru Metanoia Neamului Românesc...): “*Ridic-te, Gheorghe, pe lanuri, pe funii!/Ridic-te, Ioane, pe sfinte ciolane !/și, sus, sub lumina din urmă-furtunii,/Ridic-te, Gheorghe, ridic-te, Ioane!*”

Sub regimul comunist a executat aproape 16 ani de detenție.

A îndurat chinuri cumplite, în închisoarea Aiud, cu un regim de celulă aspru. Bolnav grav, cu un prolaps rectal gangrenat, cu hepatită, infiltrat pulmonar TBC, hemofilic, și s-a refuzat orice ajutor medical.

“O mare parte din detenția de la Aiud și-a petrecut-o în celula nr. 281” – cf. **wikipedia**.

Cum afirmă un site monografic: “*Creația poetului Radu Gyr avea să cunoască în limi neb nuite în bezna temnelor comuniste. Evoluția poeziei sale de după gratii poate constitui un scurt istoric al acelor ani de viață inimaginabilă. Poetul scrie despre foamea permanentă, frigul cumplit, moartea ca prezență zilnică, se ceartă cu Dumnezeu, pentru că, în final, să ajungă la liniște sufletească și la o credință adâncă, în elegând soarta ce i-a fost rezervată și jertfa uriașă care îi stătea în față. Crezul său a devenit crezul unei întregi generații.*”

Din 1963, după eliberarea din închisoare (aproape orb...), a fost amenințat permanent, urmărit de Securitate. Scos din circuitul valorilor publice în țară, numai criticul Nicolae Manolescu a avut

În 1968 în volumul al doilea din *Poezia românească modernă*, **însă nu cu poemele cele mai reprezentative**.

A trecut în vârstă în anul 1975 (28.04).

La înmormântarea sa din cimitirul Bellu Catolic, în 1975, singurul literat “oficial”, care a îndrăznit să participe la ceremonia funerară și citească din versurile lui Gyr a fost, potrivit unui martor ocular, poetul **Romulus Vulpescu**.

Dar, conducându-l în drumul spre eternitate, aproape și-a fost, ca de obicei, camaradul **Constantin Em. Buceșcu** – cel care-și tăia întreaga poezie pe de rost... și care s-a întâlnit de sute de ori, după detenția ambilor, cu Gyr, chiar acasă la acesta, în ciuda extrem de severei interdicții a Securității, ca “proaspăt” eliberații să se vadă între ei...

***

În prezentul eseu, noi vom avea în vedere numai poemele “concentraționare”, poemele de închisoare – adică, acele poezii scrise pe șaptezeci sau, pur și simplu, care au circulat oral, printre condamnați (după ce fuseseră “*bute Morse*”, de către poet, în zilele dintre etaje...) – unii dintre ei notându-le abia după ce au fost eliberați din temni (cum este cazul lui Dumitru Cristea – cel care a făcut patru ani de “lanuri”, după ispășirea condamnării prime, cea de 25 de ani..., tocmai pentru că a scris și pe șaptezeci versurile lui Gyr, memorate în închisoare) : I- **Sângele temni ei** – **Balade**, II- **Stigmat**, III- **Poezia oral**. Ele au fost publicate de Zaharia Marineasa, la Timișoara, în 1992, fiindu-i încredințate acestuia de către fiica poetului, Simona Popa.

Poezia lui Gyr, ca și cea a lui Arghezi, este una a vitalității paroxistice (“*Mi-e ti mult prea sfânt, clipă pământeană, de dragul tău jertfesc eternitatea*” – cf. **II-Stigmat, Clipei**), insuportabil de violent, într-o sonoritate chinului cosmicizat – **atotsfid toare într-o Lumina Amiezii** – dincolo de care începe smerenia ultimă, aceea a amurgului mioritico-meditativ, al Nopții Misterului Hristic și a Tragediei Mântuitoare, a Rugăciunii într-o Fieră/Înfrângerea Martiriului (“*precum în cer, a aia...în temni*”! – **poziția întemnițatului fiind cea a unui “Toma după Revelația Încăderii Hristice”!**): “*As’ noapte Iisus mi-a intrat în celulă. /O, ce trist, ce înalt era Christ! / (...) A stat lângă mine pe rogojin : /- Pune-mi pe umerii mâna ta. / Pe glezne-avea umbre de umerii în rugină, /parcă purtase lanuri, cândva... (...) Când m-am trezit din grozava genună, /miroseau paiele a trandafiri. / Eram în celulă și era lună, /numai Iisus nu era nicăieri... (...) – Unde e ti, Doamne? – am urlat la zăbrele. / Din lună venea fum de cărbuni. / M-am pipăit, și pe mâinile mele/am găsit urmele cuielor Lui...*” (cf. **I-Sângele temni ei, As’ noapte, Iisus**...).

Temni aia, la Radu Gyr, este simbolul **Materiei Înjositoare**, a **Trupului Înjosit**, ajuns povară a Duhului...! Este necesar **Revelația Azurului-Hristos**, prin **Revelația Golgotei-Martiriu**, pentru ca **Temni aia** să-și piardă puterile malefice...!

Rezultat, ostentiv de moarte, Poetul refuză, deseori, condiția lui “**imitatio Christi**”: “*Ia-și înapoi grozava urgie (...) /Nu vreau să fiu asemenea ție, / Nu vreau azurul să-mi năvălească, /nu mai vreau să-mi răstignesc lângă Tine (...) Dă-mi, Doamne, Marea Ta cere*” (cf. **II - Stigmat, Osând**) – dar, cu un poem înainte, recunoaște totuși “necruțarea”, inițierea/sfințirea prin martiriu, l-a înțeles întru Duhul de Foră : “*Ce tare sunt, Doamne, ce tare! / Nu m-ai cruțat niciodată (...) /Dar din piele și disperare/zvâcnesc de fiecare dată (...) și ziua mea crește din trântă, /fierbinte și sfânt ...//Tare sunt, Doamne, tare*” (cf. **II-Stigmat, Ce tare sunt, Doamne**). Drumul de întâlnire, într-o Dumnezeu Ortodoxiei, este, totdeauna, MIJLOCUL dintre Cer și Pământ, acolo unde Omul Recuperat pentru Rai și Dumnezeu care i-a arătat/re-amintit, de pe Cruce, semnele recuperării paradisiace, îi dau mâna, fratern : “*Sfințiți pe cruci pe care nu m-am vrut / și de-nvieri pe care nu le-aș cere, /nu știu: Tu te cobori la mine-n lut/sau eu mă urc spre raiul Tău bând fiere*” (cf. **II-Stigmat, Identitate**).

1...Întâi, a fost titanul neîmblânzit, de tip eminescian, dar mereu lucid, la modul **luciferico-blagian** i **hristico-melancolic**, totdeodată – “**cu semn de osând pe frunte**”(“*Calf la diavol, ucenic la tâlhari/de-a fi fost, în z noagele crunte,/înc n-a trece cu r ni a a mari,/cu semn de osând pe frunte*” – **II-Stigmat, Calf la diavol**) : “*Eu, coco at deasupra Europii,/ trist urinez pe propriu-mi dezastru*” – cf. **II-Stigmat, Tifle**) – sau: “*Nu cu br ri la glezne goale, Via ,nici d n uind din pântec mi te-am vrut (...)/C zut, n-am z bovit în praf. Ca fiara,/ â nit-am mai turbat ca-n alte d i./Dureri n-am milogit, nici volupt i:/i le-am pr dat cu din îi i cu ghiara*” (cf. **II-Stigmat, Mândrie**).

Da, o poezie aspră, “*ne es lat*”, de o vigoare înspăimântătoare a tririi “la hotar”: Poetul (întemniat de greul pângărit al materiei) se zbate, cumplit, precum F t-Frumos cel în lupt cu Zmeul oribil, pe care-l Zmeu îl va reda borboros-ului infernal, “în trepte” (“*pân la glezne, pân la gât*”) - cu o sete de via titanescă se zbate în frământ, între **materialitatea** “*pietrei i fierului i beznei i urâtului*”, care îl invadează în “*suge*”, în “*înfulec*”, în întemnietare silnică și cumplită, împotriva voinței sale – i **avântul cel sâlbatic, spre Lumina Vieții-Hristos** – spre “*soare*”, spre “*stepele de foc*” ale Frumosului și Libertății Divine, spre respirația cosmică a “*n praznicelor amieze*”: “*În aprigele mele belciuge, / piatra m-înfulec, fierul m-îsuge./ În bezne m-afund, zi de zi, i-n urât,/întâi pân' la glezne, apoi pân' la gât (...)* Dar, h mesit, sub l cate, chei i z voare,/de tine, s l batece soare (...) aceste cântece în pielea goală, / i-n tine le-arunc, în n praznice-amieze,/s-alerge, s tropie și s necheze,/slobode, aspre, ne es late deloc,/ ca ni te cârlane fugare în stepe de foc...” (cf. **I- Sângele temni ei, Prefa la cântece din temni**).

Ca și Arghezi, aflat la jumătatea drumului “**dintre credință și tânguială**” (“*Sfiniți pe cruci pe care nu m-am vrut/ i de-nvieri pe care nu le-a cere*”), se lasă pradă ispitei, chiar în mijlocul iadului: “*Uneori, dintre ziduri severe,/jefui, prin poarta de fier, printre gratii,/ o zdreană de stradă, sau câte-o muiere/cu gura mai roșie decât a mușcilor (...)* când luna albul ei dezbracă”. Dar, spre deosebire de Arghezi și având parte, împotriva voinței sale, de experiențe de Duh mult mai grave și mai profunde, în comparație cu Arghezi, îmi dă seama că ispitirea vine dinspre o zonă a “violului” voinței ei cosmico-umane, contrară, totuși, un Timp al Blestemului Cosmic și, totodată, al Ispirii-spre-Mântuire, în care tulburările modalității de exprimare, dar necesare! – un “viol” exercitat atât de Omul-Brut al Străfundului, asupra intimității Întemniatului în Materie, cât și de Diavolul însuși, asupra intimității Atrilor Creației Divine (“**plopilor**” li se descoperă valențe satanice, prin uniformitatea lor rigidă, “comunistoidă”!): “*Nu, prin vizet, ochiul urmărește/ca din străfundul unei gropi,/ cum domni oara lună scânce te/siluit de plopi...*” (cf. **I- Sângele temni ei, Jind**).

2...Apoi, vine rândul Omului Meditativ, cel înaripat în Duh, spre căutarea Dumnezeuului său, Dumnezeuul Milei și Plinului – dar și Dumnezeu-Hristos-Fratele lui Dismas, întru suirea smerită și tăcută, a Golului Ființei Terestre/Istorice, pe Muntele Revelației Golgotice (care conține tot Dorul de Dumnezeu și exclude orice Dor de Întoarcere Terestră!): “*Doamne, p ze te-m . Doamne, ai mil .../Sunt ca o scorbur veche-ntr-un tei./ (...)* Seacă-mă, Doamne, de-aduceri aminte (...) //Fii și Tu, Doamne, o singură dată, /ucigaș și tânguitor la răscruci (...) Pradă-mi tot cerul, ho e te-mi tot și anii (...) //Cremene-n mine, 'n osând, 'n omăt, /mușchiul tăcerii și m-înece,/furtunile dorului și dea îndrăgite rupte din piatra mea rece” (cf. **I-Sângele temni ei, Rugăciune din cel**).

și, în cele din urmă, prin **inițierea întru MARTIRIU**, nu se mai simte exclusiv “**al lutului/argil**”, întemniat în materia-trup, ci **AL CERULUI/AZUR, AL ARIPII – ÎNTRU CHIPUL TAT LUI-DUMNEZEU**: “*Ești Doamne bun, eu ți mănteam și rău/ i-n dragoste nu-și semăn, nici în milă./Dar, după război, sunt chip din chipul Tău/de par dospit din cer nu din argil .*” (**II-Stigmat, Identitate**).

Tot chinul **Temni ei**, întreg **Martiriul-Biruință întru Războiul Lui Hristos**, întreg **procesul de Metanoia**, dus la desvârșire, adică la **Nădejdea Neamului Românesc Metafizic**, de dincolo de **aparențele momentului-istorie**, de dincolo de **individul de popor-istorie**, ca inițiere spre a învinge borborosul infernal, sunt concentrate și transpuse în finalul apoteotic al poemului **Întoarcerea din**

Cruciad (cf. **II-Stigmat**e, **Întoarcerea din Cruciad**) – Poetul Vaticinar neferindu-se să dezvluie drumul de la penibilul “**geam t/betegal /poticneal /cârpeal jalnic /strâmb**”, semn al rat rilor ini iatice dintru început: “*Trist geme cornul/stinsei cruciade, /iar noi, betegi i jalnici seniori,/ne poticnim sub plato e schiloade,/în vechi armuri, cârpite strâmb cu sfori –/baroni i prin i ce-au fulgerat în spade/ Ierusalimul altor aurora*” – până la for a vulcanico-stihinic a izbucnirii, inspirat, **ANISTORIC -ATEMPORAL /ASPA IAL**, a apoteoticului vizionarism profetic – vizionarism care spulber toate es turile iscusite i perfide ale Marelui Iluzionist-Satana i dezvluie ceea ce **ESTE ÎNTRU ADEV RUL FIIN EI**, dincolo de orice torturi ale aparen ei – deci, în spiritul Noii Lumi, numit de Ioan al *Apocalipsei* - **Noul Ierusalim/”Str lucitorul Ierusalim”**: “*i iar i, spintecînd albastre spa ii,/peste doi ani, sau peste înc trei,/cu l nciile sus, în constela ii,/cu plato ele evului în ei,/i-or sta în fa a por ii crucia ii,/Ierusalime care nu ne vrei!/ i vom veni mai mul i din soare-apune:/ i cei de ieri, i cei ce azi nu-i tim;/pe vechile morminte or s tune/noi cavaleri cu chip de heruvim,/ i ei sau al ii tot te vor supune,/str lucitorule Ierusalim!*” – ace ti Noi Oameni, Re-Îndumnezei i, “*cavaleri cu chip de heruvim*”, dezv luind, astfel, Categoriile Divine: **ETERNITATEA** i **DEFINITIVUL** – adic , revelând Victoria Ireversibil a Duhului Re-Îndumnezeit!

...**Temni a i Martiriul** devin, prin Radu Gyr, nu doar punctul de plecare al ini ierii (eventuale) i, respectiv, mijlocul ini ierii (eventuale) – ci indicii clare i **IMPERATIVE** ale Drumului Necesari dinspre **Lut i Lan** (**simboluri ale MATERIEI ÎNROBITOARE**) – spre **Azur i Arip** (**simboluri ale DUHULUI DUMNEZEIESC**). Nimeni nu se poate mântui, întru Hristos (nu pentru “binele” s u personal, ci întru Mântuirea Neamului Metafizic!), decât atunci când, dup zona ispitirii (“**mla tina dezn dejdii**” i “**p durea cu fiare s lbatice**”...), urc , transfigurând metanoic, **Muntele Suferin ei** – în **Golgota Mântuirii**: “*Acolo, la sfâr itul drumului greu al celor trei încerc ri, începe apoi munca cea dulce, munca cea binecuvântat pentru în l area din temelie a României celei noi.*”

prof. dr. **Adrian Botez**